

УДК 32-027.21(075.8)

Мирослава Гурик

**КОНЦЕПЦІЯ ЕЛІТИ В. ЛИПІНСЬКОГО:
АНАЛІЗ І ПЕРСПЕКТИВИ**

У статті здійснено спробу аналізу елітарної концепції Вячеслава Липинського. Охарактеризовано основні складові національного характеру аристократії. Показано роль еліти у суспільно-політичній сфері.

Ключові слова: аристократія, провідна верства, класократія, “каста луччих людей”.

Guryk M. The elite conception of V. Lipinskogo: analysis and perspectives.

The attempt of analysis of elite conception of Vyacheslava Lipinskogo is carried out in the article. The basic constituents of national character of aristocracy are described. The role of elite is rotined in publicly – to the political sphere.

Key words: aristocracy, lead a layer, klasokratiya, “caste of the best people”.

Гурик М. Концепция элиты В. Липинского: анализ и перспективы.

В статье осуществлена попытка анализа элитарной концепции Вячеслава Липинского. Охарактеризованы основные составляющие национального характера аристократии. Показана роль элиты в общественно-политической сфере.

Ключевые слова: аристократия, ведущий слой, класократия, “каста луччих людей”.

Серед політичних доктрин України у ХХ ст. значне місце посідає монархічно-гетьманська концепція В. Липинського (1882-1931рр.), історика, політолога, засновника українського консерватизму. Важливою складовою теоретичного надбання мислителя є його концепція еліти, яка і сьогодні зберігає свою значимість.

Актуальність поняття “еліта” полягає перш за все в тому, що без розуміння того, якою має бути провідна верства, або краще

– провідні люди певної нації чи суспільства, взагалі неможливо чітко уявити обличчя самого суспільства та окреслити перспективи його розвитку.

Завдання дослідження – розкрити зміст аристократичної концепції В.Липинського, показати роль провідної верстви у соціально-політичній сфері, охарактеризувати основні складові національного характеру еліти.

Особливий інтерес для розкриття тематики статті викликають дві праці автора: “Національна аристократія”, і “Листи до братів – хліборобів”. Власне, в останній найбільш глибоко розкрита політична доктрина В. Липинського, суть якої полягає у такому:

1) політичним ідеалом для України є спадкова монархія на чолі з гетьманом;

2) республіканська парламентська демократія є непридатною для України; серед трьох основних державних форм: демократія з республікою, охлократія з диктатурою, класократія з правовою обмеженою законом монархією, найпридатнішою є остання.

3) концепція аристократії, що ґрунтується на принципі “територіального патріотизму”, який є важливішим за національний чинник, оскільки він сприяє поширенню консервативної ідеології, християнської релігії і солідаризму;

4) концепція хлібороба – власника, як рушійної сили політичного процесу.

На особливу увагу заслуговують друга і третя складова даної концепції, оскільки у них сформульовано роль аристократії через призму реалізації нею політичної влади в умовах класократичного режиму. Цей режим, на думку мислителя, найбільш відповідає українським політичним реаліям, оскільки демократія з її виборами до демократичної республіки (парламенту) – це політична бутафорія. “... Я не демократ, – писав В. Липинський, – влада народу мусить бути обмежена точно означеними правами... Влада монарха мусить бути обмежена точно означеними правами народу, бо вважаю, що “народовладний” демократичний метод організації громадського життя, опертий на спекуляції найгіршими інстинктами мас, веде народ до загибелі” [2, 8]. Тому для українського руху, мірку-

вав він, можуть стати фатальними гасла демократії й громадянського суспільства, оскільки вони спричинять штучне копіювання демократії за взірцями інших країн, а політична культура однієї нації не може бути механічно перейнята іншою. В. Липинський вважав, що основною умовою створення української державності є єдність: релігійна, регіональна, політична, організаційна, національна. Здобуття державності багато в чому залежить від організації провідної верстви, від її згуртованості. На період встановлення державності та розвитку монархії потрібно, щоб державна влада була в “руках матеріально-сильних войовників-продуцентів, а влада духовна – в руках релігійної, ідейної і тому дисциплінованої та організованої інтелігенції...” [2, 16]. Отже, класократія – це такий режим, коли владу реалізує активна меншість – аристократія (войовники, продуценти, інтелігенти), яка є результатом певного добору кращих представників всіх суспільних класів і груп. Ця правляча аристократична меншість обмежує свою владу послухом монархові, влада якого обмежується законами, встановленими двома законодавчими палатами – територіальною і трудовою.

Роль провідної верстви у реалізації класократичної доктрини є безперечною, адже “... не етнографічна маса, не тип, не характер, не мова, не окрема територія творять самі по собі націю, а творить націю, якась активна група людей..., що веде серед неї перед в розвитку об’єднуючих, будуючих націю політичних вартостей” [1, 254]. Тому, вважав В. Липинський, потрібно відродити українських аристократичних спадкоємців Б. Хмельницького, П. Конашевича-Сагайдачного, І. Богуна, Ю. Немирича, І. Мазепи та інших, панівну верству, що має в крові “інстинктивний нахил до творення своєї влади і держави” [3, 388].

Отже, головною рушійною силою державотворчих процесів, на думку Липинського, мали виступити нові будівничі, бо “без сильних і авторитетних провідників та організаторів нації в її важкій боротьбі за існування немає і не може бути нації” [1, 257].

Велику увагу політолог приділяв висвітленню питання природи активності аристократії. Потрібно сказати, що на відміну від І. Вишенського, Г. Сковороди й інших консерваторів, які вважали, що причетність особистості до “касти луччих лю-

дей” вимірюється силою її духу, то на думку Липинського, приналежність до еліти визначається активністю особистості в соціально-політичній сфері людського буття [5, 11]. “Означення тієї групи найкращих в даний історичний момент серед нації людей, – писав Липинський, – які найкращі серед неї тому, що власне вони в даний момент являються організаторами, правителями і керманичами нації... і рішальним тут є факт, що ці люди стоять в даний момент на чолі нації, нація їх провід визнає і під їх проводом вона живе, росте і розвивається” [1, 254]. Такий погляд є взірцем соціологічного ставлення до проблеми національної аристократії та особливо до розуміння природи її ієрархії, яке відіграло в ХХ ст. велику, проте негативну роль.

Природа національної аристократії, відтак, не в останню чергу визначається здатністю або нездатністю її до певних активних дій у суспільстві. “Предками нової аристократії, – міркував мислитель, – стали б сучасні українські інтелігентські соціалісти, коли б вони своїми ... політично-організаційними методами зуміли перетворити й зорганізувати українську етнографічну масу в свідому й незалежну націю” [1, 254].

Отже, саме соціальні методи й мета правлячої верстви, а також вольові якості окремих її правителів слугують ознаками аристократичності. Це відзначає виразну соціальну акцентованість концепції добірної людини В. Липинського, що характерно особливо для українського ХХ ст., яке пройшло під знаком великих зрушень, катаклізмів, та багатомільйонних людських втрат.

Прихильність Липинського до соціального ідеалу аристократа підтверджує й виокремлення ним визначальних складових національного характеру еліти. В цьому контексті, сталим пріоритетом, на думку мислителя є наявність у аристократії матеріальної сили, “...інакше ... її змете якась чужа національна аристократія, яка оцьому етнічно-відмінному колективові забезпечить кращі матеріальні і моральні умови в боротьбі за існування і одночасно дасть йому свою національну ідеологію перетворить його на свою націю” [1, 256]

Позиція Липинського пояснюється тими складними історичними обставинами, в яких опинилася українська нація на початку ХХ ст., а саме: фактична відсутність політично згурто-

ваної і матеріально забезпеченої національної еліти, і як наслідок – втрата української державності.

Другою важливою рисою аристократа, на переконання В'ячеслава Липинського, є наявність “морального авторитету в очах своєї нації”, що означає “відповідати тим поняттям законності і громадської моралі якими живе в цей момент ціла нація”. У цілому, вважав мислитель, що “без них двох серйозних прикмет: матеріальної сили і авторитету немає і не може бути національної аристократії” [1, 257].

Політичні події в Україні після Помаранчевої революції підтвердили також наявність у політичній еліті характерної риси, яку відмічав В. Липинський, – нахил до романтизму. Він вважав, що українська еліта позбавлена почуття дійсності, не вміє відрізнити бажане від можливого. “Тому живуть вони найбільше фантастичними утопіями якихось “Україна без влади і підвладних”, “якихось соціалістичних і націоналістичних ельдорадо”. Здійснитися ці ельдорадо мають самі й автоматично мають вони “зайняти місце тієї живої і реальної, дійсної України...” [3, 64]. Зрештою, політична еліта нарешті повинна зрозуміти якою є “жива і реальна” Україна, усвідомити свою роль у процесах державотворення та модернізації суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Липинський В. К. Національна аристократія // Консерватизм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К.: Смолоскип, 1998. – 598 с.
2. Липинський В. К. Листи до братів – хліборобів // Твори у шести томах. – К.: Філадельфія, 1995. – Т. 6.
3. Липинський В. К. Україна на переломі: 1657 – 1659: Замітки до історій українського державного будівництва в XVII ст. – Філадельфія, 1991.
4. Сковорода Г. Вибрані твори: У 2-х т. – К., 1972. – Т. 1. – 269 с.
5. Ямчук П. Християнський консерватизм: дух, епоха, людина. – Луцьк: Терен, 2005. – 316 с.